

ANÀLISI DE VARIANTS DELS TESTIMONIS D'UN TEXT

L'*examinatio* o anàlisi de variants del conjunt de testimonis d'un text és la tercera operació fonamental de la *recensio*. Es tracta d'analitzar minuciosament totes les variants significatives (o substancials) dels testimonis, seguint un conjunt de criteris metodològics bàsics que permetin formular hipòtesis per identificar errors i innovacions de la tradició i distingir les lliçons autèntiques, d'una banda, i per identificar les diverses variants d'autor en termes de gènesi i evolució del text, de l'altra.

Els criteris generals que poden guiar el filòleg en l'anàlisi de variants són els següents:

- Coneixement de la llengua del text, les convencions lingüístiques de l'època i del gènere literari
- Coneixement de la tradició literària i cultural a la qual s'inscriu el text
- Atenció a la mètrica i les rimes (en obres en vers)
- Atenció a la intertextualitat
- Atenció a la tipologia d'errors que es produeixen en l'acte de còpia i en el procés de publicació dels textos (addició, omissió, alteració de l'ordre, substitució)
- Atenció a les característiques de l'escriptura de l'autor (*usus scribendi*)
- Atenció a la diacronia i progressió de les variants d'autor
- Atenció als processos de publicació dels textos
- Atenció a l'*usus scribendi* del copista o als usos gràfics, tipogràfics i estilístics de l'editor

L'anàlisi de variants segueix pautes diferents en funció de si es treballa amb material d'autor i l'objectiu és reconstruir l'evolució del text, o si es treballa amb tradicions sense material d'autor i l'objectiu és reconstruir els arquetips i subarquetips que agrupen els diversos testimonis conservats de la tradició.

Quan es conserven materials d'autor, és fonamental distingir **variants d'autor i variants de tradició**. En el cas de les variants d'autor, cal tenir en compte l'estadi del text al qual correspon cada variant i la funció estructural de cada variant en relació amb el caràcter dinàmic del text. D'aquesta manera, es pot analitzar la **direcció de les variants** prenent com a punt de referència aquelles que corresponen a la voluntat de l'autor que es vol recuperar (corresponent a un determinat moment de la història del text) i distingir les variants que són anteriors i les que són posteriors.

Quan no es conserven materials d'autor, l'anàlisi de variants ha de permetre distingir variants equipol·lents, innovacions, errors, contaminacions i casos de difracció. Per tal de descobrir les relacions entre testimonis és fonamental identificar **errors guia o significatius**, és a dir, errors que permeten provar la dependència o independència d'un testimoni respecte d'altres fins a remuntar a l'arquetip. Es tracta d'**errors monogenètics**, que proven els agrupaments dels testimonis conservats en diverses famílies, la seva descendència i la seva ramificació en diversos grups. Poden ser **errors conjuntius o separatius**.

En la quarta operació de la *recensio* (la *selectio*), com a resultat d'aquesta anàlisi, se seleccionen les variants que permeten traçar les relacions entre els diferents testimonis del text.